

Teel integraalse didaktikani

A i r i L i i m e t s

Integraalse didaktika taotlus on sünteesida kõigi didaktiliste mudelite ning paljude teaduste (eriti psühholoogia, sotsioloogia, semiootika) ja filosoofiate ideed üheks tervikuks.

Koolimuusika eriala üliõpilaste igapäevase elu ja tegevuse keskpunkt pärast akadeemia lõpetamist on eelkõige kooli muusikatund. Seetõttu peaks juba õpetajaks õppimisel suunama üliõpilasi endalt küsima, mida ning kuidas peaks mõtlema õpetaja tundi minnes ning kuidas seal tegutsema. On selge, et ei saa lähtuda üksnes mingist ühest, n-ö ainuõigest või kellegi poolt millegipärast eeskujuks seatavast didaktikast. Et suuta ise valida ja otsustada – mida, miks, kus ja millal –, tuleb tunda paljusid võimalikke didaktilisi kontseptsioone ja mudeleid, mis lähtuvad ka erinevatest teoreetilistest mõtlemiskontekstidest. Kui nimetada siin vaid tuntumaid (vt nt 1), siis näiteks haridusteoreetilise didaktika taust on vaimuteaduslik kasvatusteadus ning hermeneutiline filosoofia. Tegevusteoreetilise didaktika juured ulatuvad filosoofias tuntud Frankfurdi koolkonna kriitilise teooriani, aga ka kultuuriajaloolise koolkonna filosoofilis-psühholoogilise tegevusteooriani ning Pierre Bourdieu' habituseteooriani. Subjektiiv-konstruktivistliku didaktika juured ulatuvad kognitiivsesse psühholoogiasse ning fenomenoloogiasse (nt 2).

Aga on veel üks didaktika, mis seni praktiliselt välja töötamata, mida pean aga eriti oluliseks, kui pidada silmas meid ümbritseva elumaailma väidetavat fragmentaarsust, eklektilisust, lakkavat pinnapealsust ja pealiskaudsust paljudes elusfäärides ning mõtlemises, inimestel ohtralt erinevaid identiteedihäireid. Kartesianismi kriitikud väidavad tänapäeval, et elame justkui poolitatud tegelikkuses. Teiselt poolt aga eksisteerivad juba aastakümneid ka mõtlemissuunad, mis püüavad kaotsiläinud maailmatervikkust taastada ning aidata inimesel ületada ta enda tõmmatud piiri iseenese ja maailma, subjekti ja objekti vahel. Integ-

raalse ehk tervikut hõlmata püüdva mõtlemisviisi esindajad 20. sajandi filosoofias on näiteks Martin Heidegger, Jean Gebser, Heinrich Rombach, Wolfgang Welsch, Ken Wilber.

Integraalsest didaktikast ning kasvatusteadusest on maailmas seni rääkinud vaid kaks teadlast: Heinrich Roth (6) Saksamaal 1960. aastatel ning Heino Liimets (nt 4) Eestis 1980. aastatel. Mõlemad jõudsid aga üksnes põhi-teeside formuleerimiseni. Tervikkontseptsioon ning see, kuidas antud mõtlemisviis kõigi ta komponentidega leiaks väljenduse ja rakenduse konkreetses koolitunnis, on seni ni välja töötamata.

Integraalsust ei tohi segi ajada tänapäeval ohtralt kõneldavate juttudega integratsioonist. Mida kõike ei integreerita – muulasi eestlastega, õppeaineid koolis, õppekavasid omavahel, kultuure ja kunstiliike, tegevusi tunnis, puuetega ja puueteta inimesi, erinevaid oskusi jne. Integratsiooni kui sellise mõistmine jääb sealjuures aga kahjuks kaunis tihti lihtsustatuks. Kui midagi omavahel liidetakse, põimitakse, kokku sulatatakse vms, siis ei pruugi see tekitada ilmingimata kvalitatiivselt teiselaadselt struktureeritud uut sisutervikut, aga üksnes selle tekkimisel saab rääkida integraalsusest.

Kui didaktikad keskenduvad igaüks eeskätt õppeprotsessi mingile ühele aspektile (hariduse sisule nagu haridusteoreetiline didaktika; meetoditele ja organisatsioonilistele vormidele nagu tegevusteoreetiline didaktika; õpikeskkonnale nagu subjektiiv-konstruktivistlik didaktika), siis integraalse didaktika taotlus on sünteesida kõigi didaktiliste mudelite ning paljude teaduste (eriti psühholoogia, sotsioloogia, semiootika) ja filosoofiate ideed üheks tervi-

Integraalses didaktikas käsitatakse kõige alusena ning kõike läbiva immanentse kvaliteedina õppeprotsessis osalejate (st õpetajate ja õpilaste) teadvuses olevaid käsitusi inimesest ning maailmast.

kuks, rõhutades vajadust pidada üheaegselt silmas nii hariduse sisu, õppemeetodeid vms, koolikultuuri ja elustiili kui arengu tingimusi ning arengu seaduspärasusi väljendavat, samuti kooli kuuluvust laiemasse kultuurilisse, vaimsesse ja sotsiaalsesse konteksti – seega ajastuspetsiifilist ruumaega.

Kõige alusena ning kõike läbiva immanentse kvaliteedina käsitatakse aga õppeprotsessis osalejate (st õpetajate ja õpilaste) teadvuses olevaid käsitusi inimesest ning maailmast. Seega osutuvad oluliseks inimese filosoofia ning kasvatusfilosoofia. Igasuguse pedagoogilise tegevuse siht on integraalne inimene, keda iseloomustab stiiliühendus kõigis ta eluavaldustes – tema kirjapandud tekstidest mis tahes argielu ilminguteni. Inimene, kes ka ise on kui avatud tekst, kus kõneleb kaasa ta minevik, olevik ja tulevik. Selline inimene oleks mõistetav kui haritud inimene, lähtudes näiteks Herman Nohlist (5), või kui õppiv inimene, kui A. Liimetsa (3) kombel mõista õppimise all iseenda loomist kultuuris ning kultuuri loomist iseendas.

Integraalse didaktika väljatöötamist (ja mitte üksnes muusikaõpetust silmas pidades) peab oma ühe tulevase

ülesandena silmas ka koolimuusika instituudi juurde 2005. aasta oktoobris asutatud filosoofilise ja pedagoogilise antropoloogia keskus, mille tööd suunavad keskuse juhataja ning rahvusvahelisest teadlaskonnast koosnev nõukogu. Järgnevad K. Iotsaite, A. Liimetsa ja R. Raudva ning H. Renter-Reintamme artiklid kujutavad endast samuti pisitillukesi samme teel integraalse didaktikani.

Kirjandus

1. Jank, W., Meyer, H. Didaktische Modelle. Frankfurt am Main, Cornelsen Scriptor, 1994.
2. Kösel, E. Die Modellierung von Lernwelten – ein Handbuch zur Subjektiven Didaktik. Elzlat – Dalau, 1997.
3. Liimets, A. Bestimmung des lernenden Menschen auf dem Wege der Reflexion über den Lernstil. Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien; Peter Lang, 2005
4. Liimets, H. Õpilase isiksuse areng ja integraalne didaktiline süsteem. Nõukogude Kool, 1982, nr 6. 16–21.
5. Nohl, H. Die pädagogische Bewegung in Deutschland und ihre Theorie. Frankfurt am Main, 1963.
6. Roth, H. Pädagogische Anthropologie. Band I, Hannover, 1966.